

невроз відмічається переважна схильність до інтравертованості, на противагу здоровим, більш схильним до екстравертованості.

Вважаючи на великий і складний діапазон порушень психологічних станів у хворих на неврози ми вважаємо за доцільне розподілити психокорекційну роботу на два етапи: на першому етапі необхідно сконцентрувати увагу на компенсацію стану тривожності, пошук того внутрішнього чи зовнішнього конфлікту, який цей стан підтримує. На наш погляд, стан тривожності є тим фактором, який не тільки викликає, а й постійно підтримує патологічні зміни в психіці пацієнтів. Після цього етапу необхідно вводити все більше вправ на корекцію самооцінки, її підвищення, активізацію творчого потенціалу особистості. Виходячи з цих міркувань, символдрама здається найвдалішим вибором для допомоги хворим на невротичні розлади.

Література

1. Лейнер Х. Кататимное переживание образов / Пер. с нем. Я. Л. Обухова. М., «Эйдос» 1996. 253с.
2. Українська неврологія сьогодні. *Здоров'я України*. 27.03.2015 URL: <https://health-ua.com/article/18138-ukrainska-nevrologiya-sogodn> (дата звернення: 01.10.2019)
3. Омельченко Я. М. Корекція тривожних станів молодших школярів засобами кататимно-імагінативної психотерапії : дис... канд. психол. наук: 19.00.0 К., 2006. 247с.
4. Хорни К. Невроз и личностный рост. Борьба за самореализацию : монография. СПб., 1997. 207с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЙНИХ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

*Н. О. Гончар, аспірантка,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Системний аналіз запитів батьків, які мають дітей з особливими освітніми потребами, на навчання їх дітей в загальноосвітніх закладах

показує сучасність інклюзивної освіти. Впровадження інклюзивного навчання показало наявність проблем в формуванні міжособистісних стосунків молодших школярів. Саме стан цих проблем визначає необхідність дослідження з позицій різних дисциплін.

Результати досліджень психолого-педагогічної літератури показали що проблема міжособистісних стосунків учнів молодших класів з інклюзивною формою навчання представлена в загальних рисах, і поверхнево [1-4]. Саме тому визначення і знаходження шляхів та методів формування емпатійних міжособистісних стосунків молодших школярів в системі інклюзивної освіти є таким актуальним питанням.

Розгляд цих питань спонукає до подальшого емпіричного вивчення таких компонентів міжособистісних стосунків як: когнітивні, емоційні та поведінкові. Мета дослідження – з'ясувати особливості формування емпатійних міжособистісних стосунків учнів молодших класів з інклюзивною формою навчання.

Відповідно до мети були визначені такі завдання:

1) з'ясувати змістові особливості когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів системи міжособистісних стосунків учнів молодших класів з інклюзивною формою навчання.

2) встановити особливості взаємозв'язку між компонентами системи міжособистісних стосунків учнів молодших класів, чинники їхнього функціонування;

3) визначити схеми міжособистісного спілкування та взаємодії у класах з інклюзивною формою навчання;

4) виділити та охарактеризувати типи міжособистісних стосунків учнів молодших класів з інклюзивною формою навчання.

Об'єкт дослідження: емпатійні міжособистісні стосунки молодших школярів.

Методологія емпіричного дослідження емпатійних міжособистісних стосунків передбачає комплексне поєднання таких методів: експерименту, проєктивних малюнкових тестів, опитування, спостереження, бесіди.

Вибір експерименту як методу психологічного дослідження особливостей міжособистісних стосунків молодших школярів з інклюзивною формою навчання був зумовлений його цілеспрямованістю, створенням штучних ситуацій, у яких досліджуване явище вивчається і оцінюється найкраще, що й забезпечує отримання об'єктивних та найповніших висновків. Залежними змінними в експерименті є: формально-динамічні характеристики виконання діяльності – просторові,

часові характеристики, точність дій, кількість помилок, латентний період; тривалість виконання дії; темп або частота дій; ефективність виконання завдання тощо.

Для якісного аналізу експерименту усі залежні та незалежні змінні фіксуються в спеціальних картках спостереження. Проективні методики емпіричного дослідження проводились приховано. Вони були спрямовані на вивчення різних проекцій спеціально створених експертних ситуацій, де респондентам пропонуються можливі ситуації, які вони мають можливість доповнювати, інтерпретувати і висловлювати власне бачення.

Застосування методу психологічного спостереження у процесі дослідження слугувало засобом отримання додаткової інформації про емоційний компонент міжособистісних стосунків. В ході використання методу бесіди вивчались вербальні засоби та психологічні особливості опитуваного.

Організація емпіричного дослідження міжособистісних стосунків учнів молодших класів з інклюзивною формою навчання відповідно до описаних методів, на мою думку, дозволяє з'ясувати не лише змістові особливості когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів системи міжособистісних стосунків, а й встановити особливості взаємозв'язку та чинники їхнього функціонування.

Можна виділити таку послідовність: вивчення характеру системи стосунків дітей в структурі навчання з інклюзивною формою; опис компонентів системи міжособистісних стосунків дітей означеної категорії відповідно до структурно-функціональної моделі; визначення взаємозв'язків між параметрами міжособистісних стосунків; виокремлення типів міжособистісних стосунків в колективі де навчання в системі інклюзивної освіти.

Експериментальним майданчиком дослідження була загальноосвітня школа №138 м. Харків де є 2 класи молодшої ланки з інклюзивною формою навчання. Загальна кількість дітей, які брали участь у дослідженні становила 55 осіб – 30 дівчат та 25 хлопчиків, з них 4 дитини з особливими освітніми потребами. Це діти з такими порушеннями як розлад аутистичного спектру(3 дитини) та з синдромом Дауна (1 дитина).

Таким чином, застосування активного експерименту дозволило з'ясувати у дітей змістові особливості компонентів міжособистісних стосунків: когнітивні (дані щодо уявлень про ієрархію міжособистісних стосунків молодших школярів, ступеня значущості членів колективу та уявлень про колективні ролі); емоційні (дані щодо сприймання молодших

школярів себе та емоційного фону взаємодії в колективі); поведінкові (характер взаємодії колективу, особливості спільної діяльності та спілкування). Проективні методики було використано для поглибленого вивчення компонентів міжособистісних стосунків.

Спостереження, які було включено в експеримент та проективні тести, було застосовано з метою доповнення отриманих кількісних даних відповідно до виділених критеріїв. Цей вид спостереження передбачав фіксацію даних щодо невербальних реакцій дітей на завдання та запитання експериментатора. Застосування бесіди у ході проведення психологічного експерименту та проективних тестів дало можливість отримати додаткову інформацію в процесі живого, невимушеного спілкування з дітьми. Впровадження описаних методів та методик дозволить, відповідно до поставленої мети й завдань емпіричного дослідження розробити діагностичну методику для подальшого формування емпатійних міжособистісних стосунків молодших школярів.

Література

1. Бабяк О. О. Формування афективного компонента міжособистісних стосунків у підлітків зі ЗПР у шкільній групі. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови 2013. № 4 (2).
2. Бабяк О. О. Формування когнітивного компонента міжособистісних стосунків у підлітків зі ЗПР у шкільній групі. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови 2014. № 5.
3. Базима Н. В. Створення мовленнєвого середовища як умова формування мовленнєвої активності в дітей зі спектром аутистичних порушень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 28.
4. Колупасва А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір. *Дефектологія*, 2003. №4.